

Det første Egholm

Forgængerer for Egholm Slot

Af Connie Jantzen

1. Egholm Slot

I Himmerland, nordvest for Gl. Skørping, ligger det velbevarede voldsted Egholm Slot (fig. 1). Borgen er anlagt i engene ved Skørpingholme, der ligger i den nordlige del af Gravlev Ådal – et vådt og moseagtigt område, der mod vest støder op til Lindenberg Å, mens det på de øvrige sider er omgivet af morænebakker.

Befæstningen består af 2 banker, hvoraf den sydlige er en omkring 7 m høj og nærmest rektangulær borgbanke med en topflade på ca. 20 x 30 m. Nord herfor ligger en lavere, rektangulær forborgsbanke med en topflade på ca. 20 x 15 m. Bankerne er omgivet af grave og hele anlægget omsluttet af en vold, der i dag står mest markant mod syd og øst, medens den mod vest og nord nu er sunket så meget ned i engen, at den her kun er synlig knap en halv meter over overfladen. Mod syd, der er tættest ved det faste land, har der yderligere været en ca. 10 m bred grav, der nu er tilgroet.

På borgbanken ses i dag rester af fundamentet til et rundt tårn, der tilsyneladende har været borgbankens eneste bygning. På forborgsbanken har der sandsynligvis stået flere bygninger, fra hvis tomter der i nyere tid er fjernet granitkvadre. Men muldvarpeskudenes indhold af teglsten afslører, at dette byggemateriale også har været anvendt til forborgsbankens bygninger. Overalt i gravene, nord og vest for samt imellem ban-

kerne, står der stadig rester af adskillige nedrammede pæle.

Bortset fra en prøvegravning på borgbanken, som P. Hauberg foretog for Nationalmuseets o. 1890, er voldstedet ikke arkæologisk undersøgt. Det vides derfor ikke med bestemthed om den ca. 3 m høje tunge, der mod vest skyder sig ud fra borgbanken, er oprindelig eller består af udkørt fyld fra Nationalmuseets prøvegravning og heller ikke om den korte dæmning, der over østgraven forbinder borgbanken med volden, er anlagt i forbindelse med nedrivningen af befæstningen i 1391, som det fremgår af beskrivelsen i J. P. Traps Danmark (1).

De eneste genstande, der er fundet på voldstedet, er enkelte potteskår fra glaserede kander, gule munkesten og en hel del slagger (2), der efter en oprensning af åen i 1984 opsamledes helt ude ved åbredden, på ydersiden af den omgivende vold, vest for forborgsbanken. Her fandtes ud over slaggerne også store mængder trækul. Måske har borgens smedje ligget her.

For at få en ide om, hvornår Egholm Slot kunne være bygget, blev der i sommeren 1986 med tilladelse fra Fredningsstyrelsen taget prøver til dendrokronologiske dateringer af 2 af de stolper (mærket CI og CK på fig. 1), der står i graven vest for borgbanken. De viste, at træerne var fældet efter henholdsvis 1351 og 1352 (3). Det vil sige, at der har foregået byggeaktiviteter på Egholm Slot i 1350'erne, men om det er i

Fig. 1. Egholm Slot. Opmålt af Clemmensen & Buhl 1984.

forbindelse med opførelsen af borgen eller der er tale om reparationsarbejde, kan ikke siges med sikkerhed.

2. Egholm I

Da forpagteren af præstegårdsejen, der ligger umiddelbart syd for Egholm Slot, i 1950'erne begyndte oppløjningen af den dengang nydrænede eng, stødte han på velbevaret træværk. Det er let at forstå, at den stedlige museumsinspektør ikke umiddelbart ville tro på, at det kunne stamme fra en befæstning. Men ved et nærmere eftersyn af træet, der viste sig at være veltildannet bygningstømmer af kraftige dimensioner, blev han overbevist om, at selvom det var fundet kun ca. 200 m syd for Egholm Slot, lå der sandsynligvis rester af endnu en befæstning under engens græstørv. Anlægget blev ikke undersøgt dengang, fordi dræningseffekten var blevet så ringe, at landmanden opgav at dyrke engen, inden det var blevet muligt at iværksætte en arkæologisk undersøgelse.

I begyndelsen af 1980'erne blev der gjort et nyt forsøg på at gøre engen tjenlig til dyrkning ved en ny og dybere dræning. Nu var anlægget ikke kun truet af plogen men også af udtørring, og derfor blev der i 1984 foretaget en prøvegravning. Da denne viste, at der endnu var meget træværk bevaret, blev den fulgt op af en totaludgravning af anlægget i årene 1985-87 (4).

Den arkæologiske undersøgelse, hvor et areal på ikke mindre end ca. 703 m² blev afdækket (fig. 2), viste, at der på stedet lå rester af en borg. Den bestod af en ikke særlig høj, nærmest oval borgbanke, der var opbygget af tørv og ca. 22 m i nord-sydlig retning og ca. 18 m i øst-vestlig retning. På banken stod resterne af en nærmest kvadratisk bygning, der udelukkende var opført af træ. Desuden blev der fundet spor af adgangsvejen, der fra syd førte over engen ud til borgbanken.

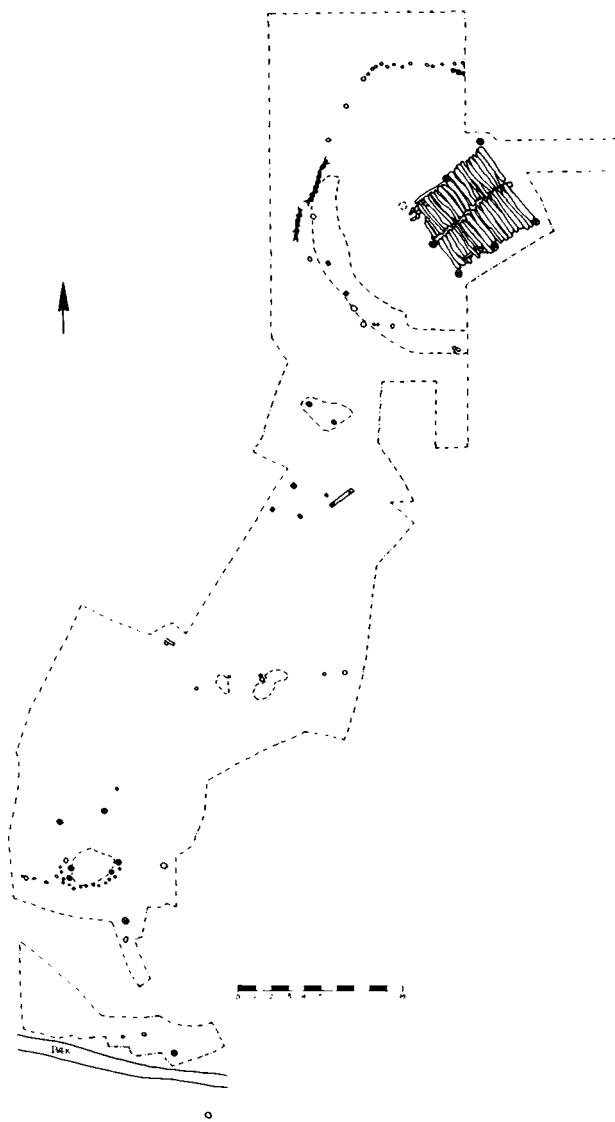

Fig. 2. Oversigtsplan af Egholm I. De stiplede områder: stenpakninger, stolper/stolpehuller markeret med x har sandsynligvis båret broen, krydsskravering markerer sektioner af risfletværk.

Fig. 3. Skørpingholme med Egholm I og risvejen indtegnet af C. J. Kortudsnit af Maalebordsblad 1:20000, M 1412, Skørping udg. 1943.

Men skønt et meget store areal blev afdækket, fandtes der ingen sikre levn af en forborgsbanke.

3. Adgangsvejen

Stedet, hvor man valgte at opføre befæstningen, lå i den laveste del af engen tæt ved Lindenberg Å. Et område, der i middelalderen har været meget vådt og moseagtigt, og hvoraf store dele sandsynligvis har stået under vand i kortere eller længere tid af året.

For at kunne bygge en befæstning på sådant et sted, har det været nødvendigt først at anlægge en adgangsvej. Fra det faste land mod syd har man over de første par hundrede meter af engen anlagt en omkring 2 m bred risvej. De sidste rester af denne vej forsvandt i forbindelse med pløjningen af engen i 1985. Men der var inden da endnu så meget tilbage, at vejen kunne følges over engen frem til sydbredden af den lille bæk, der fra øst løber ud i Lindenberg Å (fig. 3).

I det ca. 398 m² store område, der blev afdækket fra nordsiden af den lille bæk og op til borgbanken, forekom der spredt stolperester og stolpehuller (fig. 2). I den nordligste del af dette felt kunne udskilles 3 par stolper/stolpehuller, der stod med en afstand fra 1,8 til 2,1 m mellem de stolper, der parvis har hørt sammen. Umiddelbart øst for det andet af disse stolpear lå en 2,65 m lang bjælke, der på den ene side havde 2 udspærrede rektangulære taphulle (20 x 5 cm) med en afstand på 1,8 m imellem – en afstand, der svarede til afstanden mellem stolperne i det nordligste stolpear. Dette kunne tyde på, at der var tale om en brobjælke fra en brokonstruktion, som de 3 stolpear sandsynligvis har båret en del af.

Omtrent 12 m nord for den lille bæk fremkom der rester af et større antal stolper, der samtidig stod mere samlet (fig. 2). De kraftigste af disse stod på to lidt uregelmæssige rækker med en afstand imellem på 2,5 til 3,0 m og med 3 stolper i hver række. Langs disse stolperækkers ydersider var der nedrammet mindre stolper, der mod syd blev forbundet af en øst-vestgående række af tæstillede stolper af samme dimensioner. Denne række fortsatte mod vest, men stod her knapt så tæt. Stolperne var alle nedrammede fra den naturlige tørvedannelses overflade.

Mellem de nord-sydgående stolperækker og indtil den tværgående stolperække forekom en tæt, men ujævn lagt stenpakning af marksten (fig. 2), der også kunne følges som en smal bræmme mod øst med en udstrækning, der svarede til den vestlige stolperækkes forløb. Dette kunne tyde på, at der også her oprindeligt havde stået en række stolper. Stenpakningen var lagt oven på et kraftigt lag huggespån, som også kunne følges på den vestlige side af stolperækkerne.

De kraftigste af stolperne, der stod parvis om end lidt uregelmæssigt har sandsynligvis tilhørt broen. De

øvrige rækker har sandsynligvis båret en form for portarrangement, der muligvis har omfattet et hus til vagten. Pælerækken mod vest og muligvis en tilsvarende mod øst har sandsynligvis været en pælespærring, der har flankeret portarrangementet.

I området imellem den lille bæk og portarrangementet stod resterne af to ret kraftige stolper. De flugtede både med den østligste række af kraftige stolper i portarrangementet og markeringen af det nordøstre hjørne af risvejen. Dette sandsynliggør, at disse stolper også har indgået i brokonstruktionen.

Til at give et sikkert billede af broens forløb op til borgbanken, var der bevaret for få stolpepar, der samtidig stod for spredt. Hvor høj broen har været, vides ikke, da ingen af stolperne var bevaret i sin fulde højde med tappen til brobjælken. Det vides heller ikke med sikkerhed, hvordan den har været konstrueret, men ud fra de bevarede rester kan en mulig konstruktion have været den, at der imellem hvert stolpepar har været fasttappet en brobjælke, som den fundne. Disse har så båret 2 til 3 langsgående vanger, hvorpå selve vejbelægningen har ligget. En lignende bro er fundet ved voldstedet Sandgravvold, sydvest for Århus.

4. Borgen

Efter at broen var anlagt, var det muligt at transportere materialer og værktøj ud til det sted i engen, hvor bygherren ønskede sin borg.

Her begyndte man byggeriet med at nedramme de 4 hjørnestolper til borgbankens bygning i tørvedannelsen. Tilsvarende nedrammedes en stolpe ca. midt i hvert af de 4 vægforløb i den stort set kvadratiske grundplan, hvor længden på siderne målte mellem 5,4 og 6,2 m (fig. 2). For bedre at kunne styre stolperne under nedramningen var der først blevet gravet et 40-

50 cm dybt hul, hvori stolperne blev holdt på plads af forholdsvis store, groft tilhuggede kileagtige træklodser. Alle stolper var af løvtræ og havde en diameter på 40-50 cm. Den nordvestre hjørnestolpe manglede. Den er sandsynligvis blevet trukket op i forbindelse med den første pløjning, skønt det må have været noget af et arbejde. I forbindelse med den arkæologiske undersøgelse vidste det sig, at det ikke var muligt at nå bunden af stolpehullet med en landmålerstok.

Herefter kunne tømrerne begynde at opsætte bygningsens vægge, der alle var stavvægge men af nogen forskellig konstruktion.

Nordvæggen

Af de fire vægge var nordvæggen den eneste, hvor vægbeklædningen var bevaret omtrent i hele sin udstrækning, kun én til to planker manglede mod vest. Væggen bestod af 18 uensartede stavplanker, hvoraf de nederste 0,75-1,6 m var bevaret (fig. 4).

Stavplankernes bredde varierede fra 20 til 45 cm. 17 af stavplankerne havde plane for- og bagsider, mens den sidste, stavplanke nr. 17, havde et trekantet tværsnit. På de 4 østligste planker var der tydelige savspor at se på bagsiden. Disse planker er taget op og bevaret (794 x 274-277).

På stavplanke nr. 8 og 12 var nederste vestre hjørne skåret bort. Udskæringerne målte henholdsvis 7 x 10 og 11 x 30 cm. 5 af plankerne, nr. 1, 3, 5, 9 og 13 havde et naglehul, hvori der på plankerne nr. 1, 5 og 13 var bevaret en rest af trænagle. Stavplanke nr. 14 havde ikke færre end tre naglehuller. På 9 af stavplankerne nr. 7, 8, 10-12 og 15-18 observeredes omtrent i samme niveau et mindre sømhul. Kun plankerne nr. 2, 4 og 6 havde hverken nagle- eller sømhul og ingen af plankerne havde forøvrigt begge dele. De 10 første planker fra vest stod alle samlet med fjerder i not. Planke nr. 11

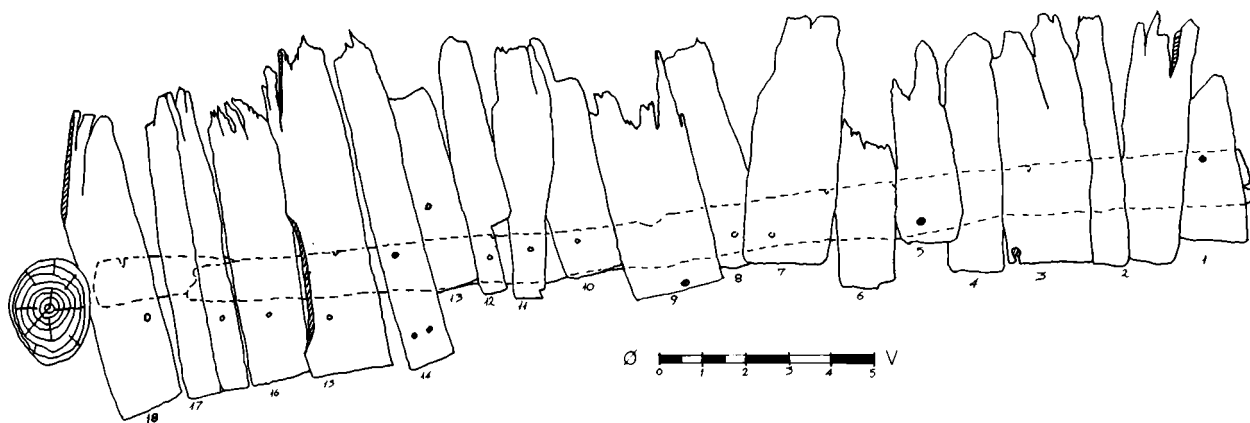

Fig. 4. Den nordre stavvæg med den bagved liggende revle stipleet ind. Naglehuller er skraveret.

havde lige kant mod vest og fjeder mod øst, de to efterfølgende planker havde lige kanter i begge sider, plankerne nr. 14 og 15 havde not i begge sider, nr. 16 og 17 havde fjeder i begge sider og den sidste planke havde not i vestsiden og lige kant mod øst. Af de sidstnævnte 7 planker var det kun imellem plankerne nr. 15-16 og 17-18 at fjeder stod i not.

Stavplankerne stod ikke i en fodrem. I stedet sad der bag den nederste del af stavplankerne en revle, der

oprindeligt havde været kilet fast i en udsparring i vestsiden af den nordøstre hjørnestolpe, og havde sandsynligvis været fastgjort i den forsvundne nordvestre hjørnestolpe på samme måde. Revlen havde på ingen måde kontakt med væggen midterstolpe, der stod ca. 20 cm indenfor vægforløbet.

Revlen, der var af egetræ og omkring 5,7 m lang, op til 26 cm høj og 5 cm bred, bestod af to dele. Det længste stykke var ca. 5,3 m langt, og havde langs den øverste kant en række forholdsvis tætstillede, gennem-

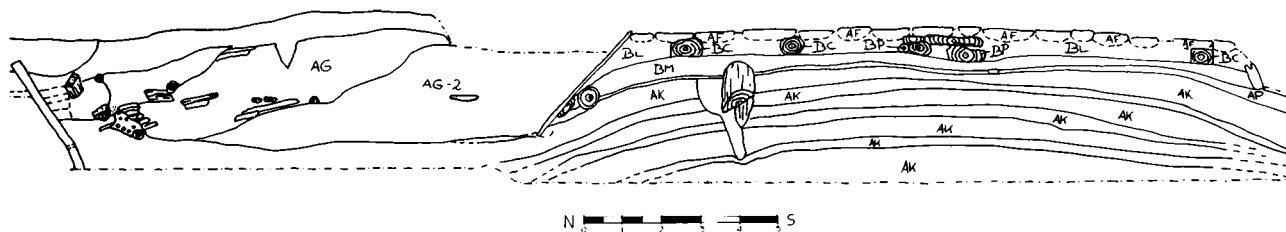

Fig. 5. Nord-sydgående profil gennem borgbanken og bygningen. AG: Borgbankens ydre skal af skårne tørv, AG-2: Borgbankens kerne af tørvemasse, AK: Den naturlige tørvdannelse med tydelige vækstlag, AF: Plankegul, BC: Strøer, BP: Opklodsning af midterstrøen, BL: Sort sandet lag med træspåner og tørvemuld, BM: Afretningslag af tørvemasse, AP: Byggelag af træ- og huggespåner.

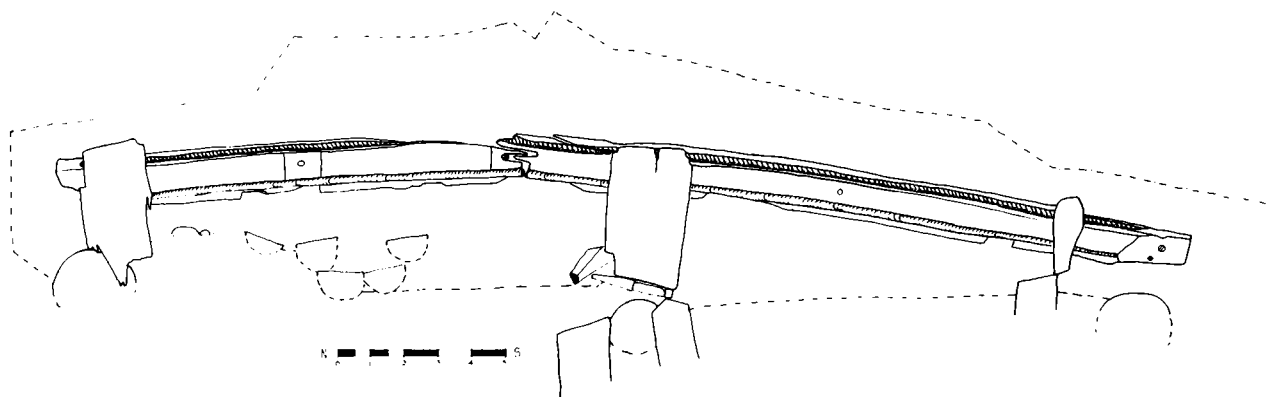

Fig. 6. Fodremmen til den oprindelige østvæg.

gående naglehuller. I flere af disse sad endnu rester af trænagler. Desuden var der omtrent midt på revlen en række naglehuller, der sad med en afstand på ca. 60 cm, ligeledes gennemgående og med rester af trænagler siddende i. På forsides overkant var der med uregelmæssige mellemrum en række keglestubformede udskæringer med en dybde fra 0,5 til 1 cm.

Til dette stykke af revlen var der i østenden øget et ca. 70 cm langt stykke i. Øgningen blev holdt sammen af 2 trænagler. Det østre stykke var en genanvendt del af en fodrem eller et hammerbånd med en 3 cm bred og 5 cm dyb not. Dette stykke havde, ligesom den midterste del af revlen, naglehuller både langs overkanten og midt på, foruden en enkelt udskæring i overkanten af samme karakter som på det midterste stykke. Et stykke af samme størrelse må på lignende måde have været øget i vestenden. Men dette var nu forsvundet, sandsynligvis rykket op sammen med hjørnestolpen og de manglende stavplanker.

Som før nævnt stod stavplankerne op ad revlen, men ingen af revlens naglehuller passede sammen med stavplankernes. Dette sammen med de keglestubfor-

mede udskæringer, der heller ikke indgik i bygningens konstruktion, viser, at der for revlens vedkommende er tale om genanvendelse af bygningstømmer fra en ældre bygning. Det samme må gælde for stavplankerne.

Af de stavplanker, der havde et sømhul, kan det kun med sikkerhed siges, at plankerne nr. 7, 11 og 15 har været fæstnet til revlen med et jernsøm – og i ingen af tilfældene var det slået særligt dybt i. Derfor må det formodes, at stavplankerne under opsætningen blev holdt på plads af et afstivningssystem, måske af samme type, som det der har været anvendt langs østvæggen (herom senere), indtil der blev kastet et lag tørvemasse (lag AG -2 på fig. 5) op ad plankernes nederste del, som derved blev fastholdt.

Østvæggen

Det kunne se ud, som om man oprindeligt begyndte at opføre østvæggen som en stavvæg, hvor stavplankerne stod i en fodrem. På hjørnestolperne var det helt tydeligt, at de var forberedt til fastgøring af en fodrem ved en planhugning af området og med naglehuller. Det

viste sig da også, at der under afstivningsystemet (herom senere) lå en hel fodrem, sammen med rester af 3 stavplanker.

Fodremmen var af egetræ og 6,8 m lang, 25 cm høj og 9 cm bred (5). Noten, der var 4 cm bred og 4 cm dyb, ophørte ca. 17 cm før remmens nordlige ende, mens den løb helt ud i sydenden, hvilket viste, at remmen her var blevet afkortet. Remmen var fremstillet af to omtrent lige store stykker tømmer, der var samlet med en meget fint lavet fingersamling (fig. 6). I underkanten havde fodremmen en række udskæringer, der fordelte sig således: Den første forekom ca. 1,1 m fra nordenden og den anden omkring 10 cm længere mod syd. De efterfølgende to udskæringer forekom med omtrent en meters mellemrum, og den sidste fandtes ca. 1 m fra sydenden. På remmens bagside var der ca. 5 cm fra underkanten en vulst, som manglede på de sidste ca. 40 cm i begge ender, hvor det var tydeligt, at den var hugget af. Det er sandsynligvis sket i forbindelse med tilpasningen til hjørnestolperne. Ligeledes på remmens bagside sås over den anden udskæring et ca. 0,5 cm dybt spor efter en 20 cm bred stolpe, der har været fæstnet til remmen med en nagle. Naglehullet sad midt i sporet. Et lignende mærke med et naglehul forekom over tredje udskæring. Dette spor sad samtidig oven på fingersamlingen. Omtrent midt imellem fjerde og femte udskæring sås midt på remmen et naglehul. Her har der sandsynligvis også været en stolpe naglet fast, selvom der ikke er et aftryk.

På et tidspunkt har man opgivet at opføre østvæggen af stavplanker i en fodrem, enten fordi remmen ikke kunne bære væggen, eller måske havde man i stedet på denne side, der var nærmest det faste land, ønsket at få en stærkere væg.

Men selvom man havde fastholdt anvendelsen af fodremmen i vægkonstruktionen ville udskæringerne i

underkanten, vulsten såvel som mærkerne efter fastnaglede stolper ingen funktion have haft i konstruktionen af befæstningens bygning. Dette, sammen med at remmen helt tydeligt er blevet afkortet i sydenden, viser, at der også her er tale om et stykke genanvendt bygningstømmer, der sandsynligvis oprindeligt har været anvendt som hammerbånd, hvor udskæringerne har passeret til en gavlkonstruktion, vulsten kan have båret en sugfjæl og aftrykkene stammer fra vægstolper.

I stedet valgte man at opføre østvæggen overvejende af halve, kløvede træstammer, hvoraf 9 var bevaret i en højde op til ca. 70 cm, mens den midterste del bestod af en veltildannet stavplanke, hvor noten var bevaret i den ene side (fig. 7). De halve kløvede stammer var opstillet kant mod kant med den buede side indad. Under opstillingen var den enkelte stamme tilsyneladende blevet holdt på plads af en afstivning, i form af en let tildannet gren, der hvilede af mod en birkestamme, der lå parallelt med vægforløbet i en afstand på 0,5 m. Denne stamme var ca. 5,4 m lang og 20 cm tyk. Afstivningen skulle holde vægstammerne på plads indtil der blev kastet et lag tørvemasse op omkring den nederste del af væggen.

På grund af vand var det ikke muligt at konstatere, om der var gravet en væggrøft eller fladen langs østvæggen på anden måde var forberedt til »stavvæggen«.

Østvæggen var oprindeligt konstrueret med en nedrammet midterstolpe som de øvrige vægge. Men den er tilsyneladende blevet overflødig, sandsynligvis fordi den ikke stod i væglinien. Den er derfor på et tidspunkt blevet hugget over og fjernet, hvilket sandsynligvis er sket, da man lagde gulvet i bygningens nederste etage.

Sydvestvæggen

Af den søndre væg var fodremmen, hvori der stadig

stod rester af 5 stavplanker, bevaret (fig. 8). Fodremmen var fastgjort til de 2 hjørnestolper med henholdsvis en og to trænagler, mens den stødte op til midterstolpen. Den var af egetræ og 6,2 m lang, 20 cm høj og 9 cm bred både i bunden og toppen. Noten, der var 3 cm bred og 4 cm dyb kunne følges helt ud til de afhuggede ender, hvilket kunne tyde på, at også denne fodrem oprindeligt har været længere. I bunden af noten sås tydelige spor efter brugen af stemmejern (6).

Også i denne fodrems underkant forekom der en række udskæringer, 6 i alt. De var fordelt således: Kun omkring 10 cm fra vestenden forekom bunden og østsiden af en ca. 14 cm bred udskæring. 1,5 m øst herfor sad tre udskæringer umiddelbart efter hinanden, ca. 2 m længere mod øst den femte udskæring og den sidste befandt sig yderligere 40 cm mod øst.

Foruden sporene efter afkortningen i begge ender, kunne placeringen af udskæringerne også tyde på, at fodremmen oprindeligt har været længere. Bortset fra de 2 naglehuller i begge ender, der fæstnede remmen til hjørnestolperne, havde den yderligere 6 naglehuller uregelmæssig placeret, hvoraf enkelte havde rester af trænagle siddende i.

Da remmen blev taget op, viste det sig, at den på den nederste, bagerste underkant havde en række trekantede udskæringer, der sad med 16 til 18 cm mellemrum. I bunden af hver udskæring var boret et hul

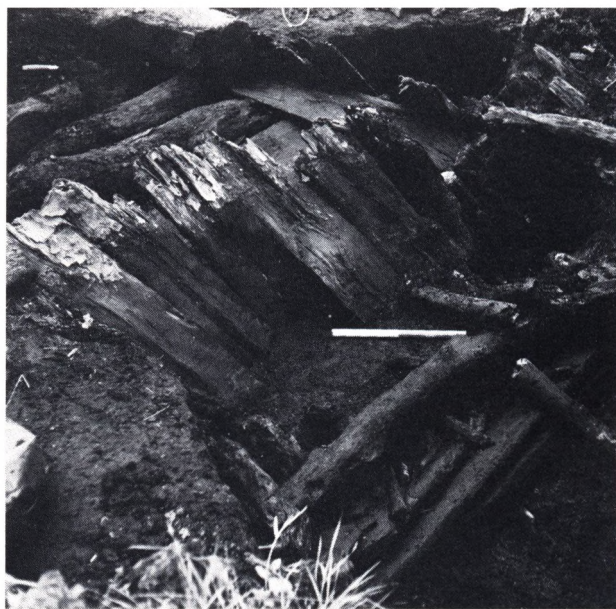

Fig. 7. Den nordlige del af østvæggen. Foto: Ålborg historiske Museum.

med en diameter på 2,5 til 3,0 cm skråt ned i kanten. Hullerne havde en dybde fra 4 til 5 cm.

Hverken denne række huller eller naglehullerne havde tilsyneladende nogen funktion i fæstningens bygning, hvilket sammen med udskæringerne i underkanten og afkortning af remmen leder tanken hen på gen-

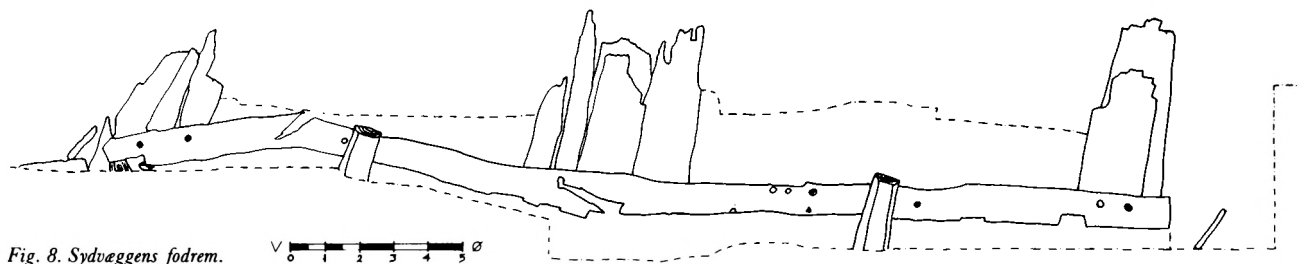

Fig. 8. Sydvæggens fodrem.

Fig. 9. Den vestre understøtningspille til sydvæggens fodrem. Foto: Ålborg historiske Museum.

brug af bygningstømmer, og igen sandsynligvis af et hammerbånd, men fra en bygning med en anden tagkonstruktion end den østvæggens rem eventuelt har indgået i som hammerbånd.

For at være sikker på at fodremmen kunne bære stavvæggens tyngde, havde man fundet det nødvendigt at give remmen to understøtningsstolper – én i hvert af mellemrummene mellem midterstolpen og hjørnestolperne. Disse bestod af henholdsvis 1,1 og 1,2 m lange stykker, der sandsynligvis var skåret af den samme egestamme. På begge pæle sad barken endnu fast og velbevaret på de nederste 5/6, mens der på den øverste 1/6 var hugget en udskæring, der passede til fodremmen (fig. 9). For at få remmen til at ligge så vandret

som muligt havde det været nødvendig at understøtte remmen ved den vestlige understøtningspille med en trækile.

Af de 5 stavplanker, der endnu stod i fodremmen, var bevaret i en højde mellem 60 og 95 cm. Deres bredde varierede mellem 25 og 37 cm. Op omkring den nederste del af sydvæggens stavplanker, var der også efter opsætningen her kastet et lag af tøvmasse for at holde dem på plads.

Vestvæggen

Også vestvæggens stavplanker havde stået i en fodrem af egetræ (fig. 10), der var ca. 5,3 m lang, 35 cm høj og 8 cm bred foroven og 11,5 i bunden (7).

Fodremmen var fæstnet til den sydvestre hjørnestolpe med 3 trænagler og har sandsynligvis været fæstnet til den nordvestre hjørnestolpe på samme måde, men det kunne ikke konstateres, da de nordligste 50 cm af remmen manglede. De var sandsynligvis brækket af, da hjørnestolpen blev trukket op. Derimod var remmen på ingen måde fastgjort til midterstolpen, der dog var hugget plan, for at give plads til remmen. Stolpen stod åbenbart ikke helt på linie med hjørnestolperne, da der for at give støtte til remmen var kilet en rest af en stavplanke ned mellem den og stolpen.

Før den vestre fodrem kunne sættes op, havde det tilsyneladende været nødvendigt at grave en ca. 20 cm bred grøft i den naturlige tørv til remmen i den nordlige del af vægforløbet. Formålet havde sandsynligvis været, at udligne en højdeforskel i terrænet, hvilket bekræftigedes af, at det havde været nødvendigt at understøtte den sydlige ende af fodremmen med en stor grøft tilhugget træklods.

Fodremmens not, der var fra 4 til 5,5 cm dyb, kunne følges helt ud til den nogenlunde lige afhugget syden-

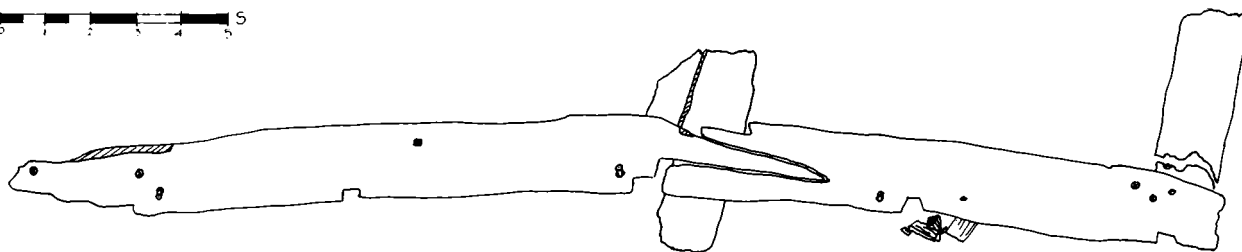

Fig. 10. Væstvæggen fodrem.

de, hvilket kunne tyde på, at også denne fodrem er blevet tilpasset til denne bygning.

I lighed med de ovenfor omtalte fodremme havde den vestre også en række udskæringer i underkanten, ialt 5. Én var placeret midt på remmen, to på den sydlige halvdel med ca. 1,2 m mellemrum, og to på den nordlige halvdel med henholdsvis 1,1 og 0,9 m's mellemrum. På fodremmens bagside forekom ca. 8 cm fra underkanten en vulst, der var 2 cm høj og 3 cm bred, af samme karakter som vulsten på den østre rems bagside.

Ligesom den østre og søndre fodrem har også den vestre de spor, der viser, at den sandsynligvis har været anvendt som hammerbånd i en tidligere bygning.

Bygningens indre

Efter at bygningens ydre stod færdigt, var der inden i bygningen blevet udlagt et op til 20 cm tykt afretningslag af tørvemasse (lag BM fig. 5). Laget var udlagt oven på arbejdslaget AP, der bestod af huggespån, større og mindre træstykker samt fragmenter af bygningstømmer. Laget kunne også følges udenfor bygningen.

På et tidspunkt blev der oven på afretningslaget udlagt et system af strøer, der bestod af en strø langs

nord- og sydvæggen og én i midten af bygningen parallelt med disse (fig. 11). Den nordlige strø bestod af to stykker fuldkantet bjælke og et stykke af en stolpe, der var lagt i forlængelse af hinanden uden på nogen måde

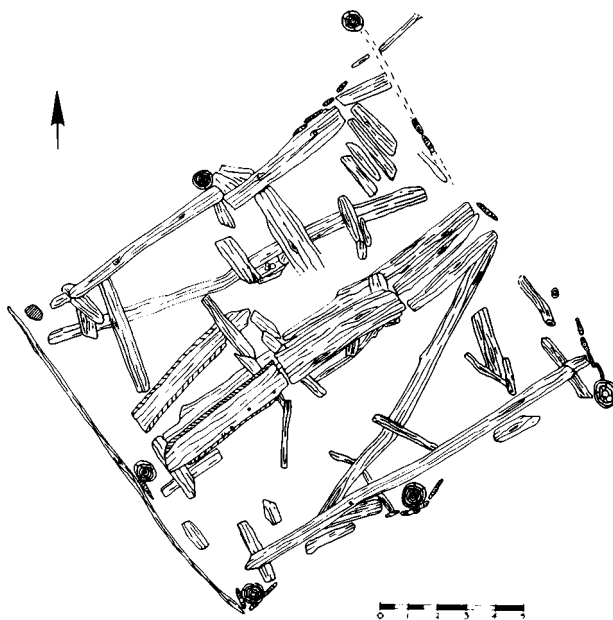

Fig. 11. Strøsystemet BC til bygningens gulv.

at være samlet. Den vestligste af bjælkerne understøttedes i begge ender af korte stykker stolpe, men mens vestenden af bjælken kun hvilede på understøttelsen, er østenden skarret sammen med stolpen. Den midterste strø var opbygget af planker, der var lagt i forlængelse af hinanden. De to vestligste var 50 cm brede, mens det østligste stykke bestod af to smallere – 25 cm brede, der var lagt side ved side. De to tildannede planker, der lå langs nordkanten af midterstrøen, har muligvis også været en del af midterstrøen. For at plankerne kunne komme til at ligge i niveau med strøen langs nord- og sydvæggene, havde det været nødvendigt at opklodse dem. Dertil anvendte man nyfældede og ubearbejdede træstammer, der var kilet op med meget let tildannede kiler for dels at ligge fast og dels for at komme i den rette højde. Strøen langs den sydlige væg bestod af en fuldkantet bjælke, der var understøttet i begge ender af korte stykker af en bjælke. Strøen var skarret sammen med understøttelsen.

Mellem disse øst-vestgående strøer var der udlagt diagonalstrøer, én i den nordlige og én i den sydlige halvdel. De udgik fra midterstrøens østlige ende mod henholdsvis det nordvestlige og sydvestlige hjørne af bygningen. Disse strøer bestod af meget let bearbejdede træstammer.

Spredt imellem strøerne lå adskillige større og mindre stykker træ, der var mere eller mindre bearbejdet.

Gulvet (fig. 12) bestod af 2 rækker planker, hvis ender hvilede på strøerne langs nord- og sydvæggene og på midterstrøen. Enkelte af plankerne i den vestlige del af gulvet var naglet fast til midterstrøen med trænagler. Gulpplankerne, hvoraf kun enkelte var af egetræ, mens rester var af andet løvtræ, var kløvede træstammer,

lagt med den plane side opad. Den buede, ubearbejdede underside havde i begge ender udsparringer, der gjorde, at de kom til at ligge ordentlig på strøerne. Gulpplankerne der stødte op til sydvæggens hjørne- og midterstolper, var tilpasset stolpernes runding. For en enkelt af gulpplankerne, den nordøstligste, havde man tilsyneladende ikke fundet det nødvendigt at kløve træstammen, men brugt den hel.

På den sydøstlige del af plankegulvet forekom en kompakt let brændt lerplade, der havde en lidt uregelmæssig facon med største mål på ca. 92 x 72 cm. Det har sandsynligvis været bygningens ildsted. Spredte klatter af hvid aske på gulvet øst for ildstedet kunne tyde på, at der havde været fyret med tørv.

5. Borgbanke

Den nærmest ovale borgbanke var opført samtidig med bygningen, idet den tørvemasse, der blev kastet op omkring den nederste del af bygningens vægge, samtidig udgjorde bankens kerne (lag AG-2 på fig. 5). Udenpå denne kerne blev der lagt en skal af opstablede regelmæssigt skårne tørv (lag AG).

For at de opstablede tørv ikke skulle skride ud, blev der langs foden af banken opstillet sektioner af risfletværk. Rester af sådant fletværk konstateredes både langs den vestlige og nordlige side af banken, hvor en del stadig stod indtakt. Om det kun var på disse steder, de har stået, kan ikke siges med bestemthed, men det er vel mest sandsynligt, at de har været opsat hele vejen rundt.

Udenfor fletværkssektionerne var der mod nord, syd og øst nedrammet en række tætstillede pæle (fig. 1). Der var tale om hele træstammer af forskellig slags løvtræ med en diameter på 10-20 cm. Tykke lag af huggespånér lige omkring pælene viste, at de var blevet tilspidset på stedet, før de blev rammet ret dybt

Fig. 12. Bygningens plankegulv. Foto Ålborg historiske Museum.

ned i tørven. Tilsvarende pælerækker kunne ikke konstateres langs den vestlige og sydvestlige del af borgbanken. Her var i stedet nedrammet ret kraftige stolper med en diameter mellem 20 og 30 cm, der stod med op til et par meters mellemrum. Stolpeparret i det sydvestre hjørne har muligvis været det sidste stolpepar i broen.

Stolperne var af forskelligt løvtræ og var ikke tildannet, på nær stolpeparret i det sydvestre hjørne, der var kvadratisk tilhugget. Mellem disse stolper var der udlagt en på sine steder ret kraftig stensætning. Både stolperne og stensætningen var placeret udenfor resterne af fletværkssektionerne.

De tætteliggende pæle langs størstedelen af borgbankens fod skal formodentlig ikke betragtes som en palisade, dels fordi det er ret spinkle træstammer, der var anvendt, og dels fordi de ikke har stået hele vejen rundt. Men det sidste kan også skyldes, at det mod vest og sydvest ikke var så nødvendigt, da disse sider vendte ud mod et meget vådt og sumpet område, der at dømme efter de tynde vandaflejrede sandlag, der var afsat i dette område, sandsynligvis har stået under vand store dele af året. De nedrammede pæle har snarere på længere sigt skullet forhindre borgbankens tørveopbygning i at skride ud, mens fletværkssektionerne måske først og fremmest har haft en funktion under opbygningen af banken.

6. Grav og vold

Hverken mod vest eller syd konstateredes der spor, der kunne tyde på, at befæstningen til disse sider havde været omgivet af grav og/eller vold. Men igen har dette måske ikke været så påkrævet netop til disse sider på grund af de naturgivne forhold.

Nord og øst for borgbanken, det vil sige de sider der var tættest på det faste land, forekom der umiddelbart

udenfor den palisadelignende pælerække et fedtet, gytjeagtigt lag over et »bundløst« lag af mørkt og fedtet mudder. Begge lag syntes at være vandaflejrede. Det kan ikke siges med bestemthed, om der her var tale om grave, da der hverken i den nordlige eller vestlige grøft viste sig en aftegning af en grav. Men forholdene mod nord og vest kunne også skyldes, at det var i disse områder man hentede den tørvemasse, der samtidig med at stabilisere bygningen også udgjorde borgbankens kerne, og måske var det også her, man havde skåret tørvene til bankens ydre skal. Herved fik man på disse sider, lige op til befæstningen, meget våde og bundløse arealer, som så har gjort både grav og vold unødvendige.

7. Dateringer

Med så stor mængde bygningstømmer bevaret, skulle det være en let sag at få borgens anlæggelsestidspunktet fastslået ved hjælp af dendrokronologiske dateringer. Men som ovenfor nævnt var langt det meste af det bygningstømmer, der var af egetræ, helt tydeligt genanvendt.

Én af undtagelserne var de to understøtningspiller, der bar den søndre fodrem. Den dendrokronologiske datering af disse viste, at træet var fældet i høsten 1334. Desuden viste det sig, at nogle få af gulvplankerne var af egetræ. Af disse blev der taget en prøve af den 7. gulvplanke fra øst i den nordlige halvdel af gulvet, som viste, at træet hertil var fældet ca. 1344 med kommentaren, at det næppe var fældet før 1336 og næppe efter 1352. Desuden viste det sig, at det bearbejdede træstykke BO også var af egetræ. Det lå langs sydsiden af den nordligste diagonalstrø, muligvis som en slags opklodsning (fig. 11). Prøven viste, at træet var fældet ca. 1339 med kommentaren, at det var fældet næppe før 1329 og næppe efter 1339 (8). Endelig blev der

taget prøver af 5 stykker af det genanvendte tømmer, der gav dateringer fra efter 1189 til 1322 (9). Den store spredning der er mellem dateringerne af det undersøgte genanvendte tømmer viser, at der må være tale om tømmer fra flere forskellige bygninger.

Da de to understøtningsstolper helt tydeligt var fremstillet af nyfældet træ og da nedramningen af disse har fundet sted i byggeriets første fase, må borgen Egholm I være opført i efteråret 1334.

Men da der i gulvkonstruktionen er brugt træ, der med størst sandsynlighed er fældet efter 1334, kunne det se ud som om befæstningen har været i brug i nogle år, før plankegulvet blev lagt.

9. Genstandsfundene

Rødbrændt, glaseret keramik

Glaserede kander har tilsyneladende været det rigeste repræsenterede husgeråd på borgen. Af de ca. 508 potteskår, der blev samlet op, er de 295 skår af velbrændt rødt gods med mere eller mindre velbevaret udvendig glasur, der fremstræder dels grønligt og dels gul-brunligt. Skårene er meget ensartede og stammer sandsynligvis alle fra kander af samme type som den, hvoraf det var muligt at samle omtrent halvdelen (794 x 139) (fig. 13). Kanden er ca. 35 cm høj, har lodret mundingsrand og en båndformet hank. Den har en stregdekoration, der fra skulderen spreder sig ud som vifter på den øverste del af korpus. Dekorationen står i en mørk brun glasur på kandens klare glasur. Standkanten har skråtstillede fingerindtryk, der er lavet af en ret lille finger.

Størstedelen af de glaserede kandeskår, ca. 173 stykker blev fundet indenfor bygningens vægge og af disse fremkom langt den største del i lagene under gulvet med 108 i lag BL og 15 i afretningslaget BM. Selvom

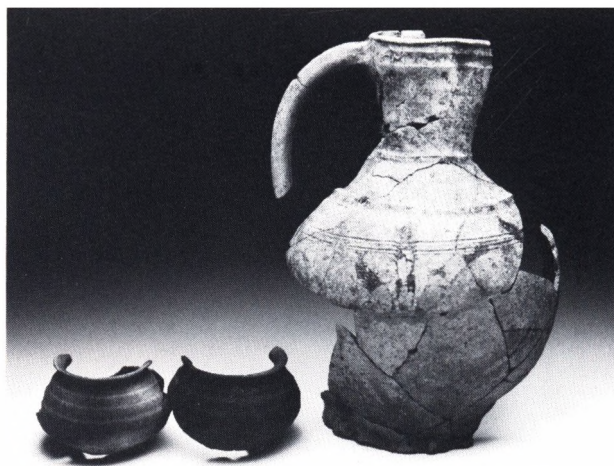

Fig. 13. Den blyglaserede kande (794 x 139) og eksempler af de små gråbrændte kuglepotter. Foto: Jan Slot-Carlsen 1992.

det ikke kan udelukkes, at en del af de 108 skår kan være faldet ned imellem gulvplankerne, kan den store mængde også tyde på, at bygningen har været i brug inden plankegulvet blev lagt.

Gråbrændt keramik

Størstedelen af de ca. 181 gråbrændte skår stammer fra små ca. 9 cm høje *kuglepotter* med udadbøjet mundingsrand med en diameter på 8 til 9 cm (fig. 13) (10). Godset er fint magret og hårdt brændt. Kuglepotterne er drejet op, mens bundens runding er banket ud. De har ret tynde vægge, hvilket på den nederste del af korpus er fremkommet ved at skrabe lag af væggens yderside.

De 3 randskår og 8 bugskår (794 x 231), der blev fundet i stenpakningen ved portarrangementet, udgjorde en stor del af en noget større *kuglepotte* med udadbøjet mundingsrand. Godset er kraftigere og ikke

Fig. 14. Drejede træskåle. Foto: Jan Slot-Carlson 1992.

så fint magret, men hårdt brændt. Under mundingsranden havde potten indridset 2 bølgelinier. Randskåret 794 x 112, der fremkom i lag under gulvet, stammer fra et lignende kuglepote.

Men hvor stor en del af de fundne gråbrændte sideskår, der stammer fra lignende kuglepoter eller fra gråbrændte kander kan ikke afgøres på nuværende tidspunkt.

Fra gråbrændte kander blev fundet et randskår med fragment af båndformet hank (794 x 110), et skår af en lignende hank (794 x 12) og 6 bundskår med standkant med skråtstillede små fingerindtryk, af samme type som på de glaserede kanders standkant (som f.eks. 794 x 2 og 794 x 9).

Af de gråbrændte potteskår blev ca. 73 fundet inde i bygningen, men det er bemærkelsesværdigt, at ingen af

disse tilsyneladende er fundet over eller på plankegulvet, men i lagene BL og BM under gulvet.

Importeret keramik

4 små skår viser, at der også har været enkelte stykker husgeråd af keramik af udenlandsk oprindelse. Et lille bundskår, største mål 3,6 cm fra en lille kande eller bæger med glat standkant, der var glaseret både ud- og indvendigt med en nærmest olivengrøn glasur. Godset, der fremtræder sart rødt, er fint magret (794 x 41). Kanden kommer muligvis fra det flanderske område (11).

De øvrige 3 skår (794 x 50, 794 x 90 og 794 x 158), der blev fundet over gulvet i bygningen, er alle fra en hank (ca. 2 cm bred og ca. 9 cm lang) fra en lille

kande. Godset er fint magret, blødt brændt og dækket med et tyndt lag begitning under en mørkegrøn glasur. Denne kande er sandsynligvis produceret i det hollandske område (12).

Andet husgeråd

Borgens husgeråd havde også omfattet *malmgryder*. Af de 3 malmgrydeben, der blev fundet, er de 2 (794 x 8 og 794 x 101) keglestubformede med en længde på henholdsvis 5,4 og 5,3 cm, mens det tredje er et profileret ben med løvefod (794 x 61) og ca. 11,8 cm langt. Desuden blev der fundet 5 fragmenter af mundingsrande, 2 små bugskår og 2 fragmenter af ører. Malmgrydefragmenterne blev fundet i bygningen oven på gulvet eller lige udenfor bygningen.

Drejede træskåle havde også hørt til i husholdningen. Af de fundne fragmenter kunne der samles større eller mindre dele af 9 træskåle af forskellig størrelse og facon (fig. 14).

Af de 13 fragmenter (794 x 142), der blev fundet øst for bygningen, kunne samles 2/3 af den største blandt skålene. Den har en diameter på 33 cm, en standflade på 14 cm i diameter og er ca. 11,5 cm høj. Før skålen blev kasseret havde den tilsyneladende været repareret ved hjælp af en sammensnøring gennem 3 par borede huller.

Store dele af 4 mindre skåle blev fundet henholdsvis øst for bygningen (794 x 212 og 794 x 249) og i stenlægningen ved porten (794 x 210 og 794 x 229). Skålene var fra ca. 4 til 4,5 cm høje og havde en diameter mellem 16 og 20 cm, mens standfladens diameter var mellem 7 og 9 cm. En enkelt af skålene (794 x 249) havde indvendigt i bunden indridset et bomærke, nærmest et spejlvendt S.

I området ved porten fremkom halvdelen af en skål med næsten lodrette sider (794 x 208). Den er ca. 5,5

cm høj og har en diameter på henholdsvis 16,5 cm og 7,0 cm for munden og standfladen.

Af de sidste 3 skåle (794 x 221, 794 x 234 og 794 x 250) var kun så få fragmenter bevaret, at det ikke var muligt, at få et indtryk af størrelse eller facon.

På gulvet i bygningen lå halvdelen af 3 *cirkulære træplader* (794 x 4, 794 x 169 og 794 x 178), der ud fra deres diametre på henholdsvis 41,5, 43,5 og 40,5 cm sandsynligvis har været enten låg eller bunde til tønder. Sammesteds lå 2 *tøndestave* (794 x 5 og 794 x 6), hvoraf den sidste er ca. 68 cm langt.

Nord for bygningen fremkom halvdelen af en *cirkelrund bund* af træ med en diameter på 11,5 cm (794 x 172). Om den stammer fra en lille tønde eller et bød-kret kar kan ikke afgøres.

Andre genstande af træ

Nord for nordvæggen blev der fundet et *boldtrælignende genstand/redskab?* (794 x 203), der var skåret i et stykke træ. Det er 49 cm langt, heraf er 13 cm håndtag, der har et cirkulært tværsnit. Bladet, det måler 4 cm på det bredeste sted og er 1 cm tykt, har på begge sider rækker af ridsede eller stemplede Z-formede mærker. Hvilken funktion har genstanden eller redskabet mon haft?

Det eneste vidensbyrd om fritidssysler er en *spillebrik* af træ (794 x 242), der blev fundet ved den nordøstre hjørnestolpe i bygningen. Brikken, der havde form som en dambrik, har en diameter på 3,9 cm og er uden dekoration.

Foruden de træagler, der endnu sad i bygnings-tømmeret, blev der spredt omkring bygningen fundet yderligere 5 *træagler*. De 4 (794 x 202, 794 x 204-205 og 794 x 248) er mellem ca. 30 og 32,5 cm lange, mens den sidste (794 x 238) er 18 cm lang. De havde alle et kvadratisk hoved og en stilk med tilnærmelsesvis cirkulært tværsnit.

Fig. 15. Træktøj til okseforspand. Foto: Jan Slot-Carlson 1992.

Desuden fremkom der ved porten et fragment af en mindre *trænagle eller – prop* (794 x 227), med et hoved med cirkulært tværsnit (ca 2,3 cm) og en facetskåret top. Stilken har cirkulært tværsnit med en diameter på 1,4 cm.

Ved nordvæggens nordende blev der fundet en enkelt *trækile* (794 x 206), der er ca. 8 cm lang og ca. 2,5 cm bred.

Metalgenstande

Det var i det hele taget meget få metalgenstande, der blev fundet under udgravningen af borgen, trods brug af metaldetektor. Blandt disse var to meget dårligt bevarede fragmenter af *rigler* (794 x 224 og 794 x 225), der har hørt sammen med mindre hængelåse med

tromleformede låsehuse. Den ene (794 x 224) er 6,3 cm lang og har 2 spærrestifter, mens den anden (794 x 225), hvoraf 4 cm er bevaret, har haft 2 x 2 spærrestifter. Begge har cirkulære rigelgavle med spor efter en afbrækket hængelåse.

Under bygningens gulv blev der fundet et lille fragment af et enkelt *beslag* af bly (794 x 46). Fragmentet, der måler 3,5 x 4,8 cm, har rester af et nittehul, men ingen dekoration.

Reb

Både på borgbanken og i området ved porten blev der fundet stykker af tyndt reb, ialt 9 stykker. De 6 af stykkerne, der er 2 cm tykke og fra 9 til 30 cm lange, er fremstillet af plantefibre, mens de 3 stykker, der er mellem 13 og 16 cm lange, er fremstillet af fæhår (13).

Transport

I mellem de tætstillede pæle ved nordsiden af borgbanken fremkom en trediedel af et *vognhjul* af træ (794 x 188). Den ca. 46 cm store hjuldel har en ca. 9 cm lang tap i den ene ende, mens der i den anden ende forekommer et taphul, hvori rester af tappen fra den efterfølgende hjuldel endnu sidder. På indersiden af det ca. 11,5 cm brede og ca. 6 cm tykke hjulring sidder rester af 2 eger af træ.

Lige udenfor nordvæggen blev fundet en ca. 38 cm lang *kæde* (fig. 15), hvori der i begge ender sidder elipseformede led på 11,5 cm. I begge disse led sidder fragmentet af en ring i et øje (794 x 196). Alle dele er fremstillet af jern. Kæden består af 4 ottetalsformede led. Ringene, der har en diameter på 11 cm, er af fladbanket jern og har på ydersiden indridset en geometrisk dekoration. Hvad dette har været brugt til vides ikke, men en mulighed er måske, at det har indgået i træktøjet til et okseforspand.

Der blev kun fundet det halve af en enkelt *hestesko* (794 x 228) af spansk type med smedet hage, der er skråt nedad og bagudrettet. Grenen har 4 rektangulære sømhuller, hvori et enkelt søm endnu sidder. Hesteskofragmentet blev fundet ved porten.

Våben

Der havde tilsyneladende ikke stået nogen kamp hverken på borgen eller i dens umiddelbare nærhed. Det eneste våben, der blev fundet spor af, var to kugleformede »nyrer« af træ (794 x 260) fra grebet på en »nyredolk«. De er ca. 4 cm i diameter og blev fundet i stenpakningen ved porten.

Læderfodtøj

Af de rester af fodtøj af læder, der blev fundet i området ved porten, er 2 såler med tilhørende fragmenter af henholdsvis overlæder, hælførstærker og fragmenter af bese fra sko med spids tå og forholdsvis smal svang de bedst bevarede (794 x 186 og 794 x 213). Desuden blev der fundet 9 større og mindre fragmenter, der ud fra bearbejdningssporene at dømme må stamme fra fodtøj, men de var for små og fragmentariske til at kunne bestemmes nærmere. Endelig er der 9 stykker læder uden nogen form for bearbejdningsspor (794 x 207).

Seglstampe

En enkelt genstand er der særlig grund til at fremhæve. Umiddelbart vest for tårnet blev der i byggelaget AP fundet en velbevaret seglstampe (794 x 10) (fig. 16). Den er en cirkulær støbt bronzeplade på ca. 3 cm i diameter, der på bagsiden er forsynet med en øsken, så stampen har kunnet hænge i en kæde. Denne øsken var knækket, hvilket sandsynligvis var årsagen til, at ejeren har tabt stampen. På stampens forside ses en omskrift: »S SIFRIDID SESTEDE MILITIS«, der er

Fig. 16. Sigfred Sehesteds seglstampe. Foto: Jan Slot-Carlson 1992.

afgrænset af perlerækker. I midten er et skjold med 3 søblade, hvis spidser er samlet i midten omkring en knop.

10. Sigfred Sehested

Det vides, at Sehested-familien (13) stammer fra Rendsburg-egnen, og at navnet antagelig skriver sig fra byen af samme navn (14).

I de skriftlige kilder optræder der en Sigfred Sehested flere gange. Første gang er i 1313, hvor en væbner Sigfred Sehested optræder som vidne (15). I 1332 får »den strenge ridder Sigfred af Sehested« bispetiende af alle landsbyer i Siseby sogn ved Slien som pant for 250 lübske mark, som biskop Hellembart af Slesvig skylder ham (16). Ridderen skøder i 1337 noget gods til en

borger i Rendsborg (17), og i breve fra 1338 og 1339 optræder han som vidne (18). I 1339 lånte Sigfred Sehested igen penge ud. Denne gang til hertug Valdemar, og som pant fik han gods i bl.a. Gammelby og Gelting sogne (19). Sigfred Sehested må være død før 10. november 1351, hvor hans sønner får biskop Niels af Slesvig's stadfæstelse af den alterindstiftelse, som deres fader havde foranlediget i nonnernes kirke i Holm i Slesvig (20).

Ridderen Sigfred Sehested har tilsyneladende været en stormand af en vis betydning og rigdom. Desværre er ingen af seglastrykkene bevaret på de dokumenter, hvori Sigfred Sehested optræder, så det er ikke muligt at sammenligne disse med den fundne seglstampe. Det kan derfor ikke siges med sikkerhed, at det er denne holstenske ridder Sigfred Sehested, der har tabt sin seglstampe under et besøg på borgen. Da heller ingen af dokumenterne omtaler Himmerlandske besiddelser, kan det, selvom seglstampen blev fundet i et byggelag, kun antages som en mulighed, at det var ham, der lod det første Egholm opføre i efteråret 1334.

At en holstensk stormand muligvis byggede en borg i Himmerland, kunne hænge sammen med, at han var underpanthaver i et af de pante Danmark på det tidspunkt var opdelt i.

Pantsættelsen af landet begyndte i slutningen af kong Erik Menveds regeringsår for at skaffe penge dels til at bekæmpe indenlandske oprør og dels til kongens ambitiøse udenrigspolitik. Panthaverne var såvel danske som udenlandske stormænd, og blandt disse var de holstenske grever Gerhard af Rendsburg og Johan af Plön de største. Men begge afgav dele af deres danske besiddelser til underpanthavere, og deriblandt til flere holstenere.

Under kong Christoffer 2. fortsatte gældsættelsen,

og ved hans død i 1332 var så godt som alle kongelige besiddelser på fremmede hænder. Det var nu reelt disse panthavere, der havde magten i landet, indtil Valdemar Atterdag i 1340 blev indsat som konge med ret til at indløse riget på givne vilkår.

I denne kongeløse periode gærede uroen rundt om i landet og mange steder brød modsætningerne ud i lys lue. Det gav de mange panthavere god grund til at søge beskyttelse bag vold og grav.

11. Egholm I i forhold til Egholm Slot

Hvor længe Sigfred Sehested eventuelt havde Egholm i pant, vides ikke, og derfor kan man heller ikke sige, om det var ham, der på et tidspunkt følte behov for en større og stærkere borg, og byggede Egholm Slot som afløser for den lille sumpborg.

Men i 1372 var det en holstener ved navn Hartwig Pogwish, der ejede Egholm Slot. Han solgte imidlertid borgen i det nævnte år til danskeren Peder Lykke (21). I 1374 var det dennes søn, ridder Ivar Lykke, der havde brev på Egholm Slot (22). Han afhændede på et tidspunkt borgen, måske mere eller mindre påtvunget, til kong Valdemar Atterdag (23).

I 1391 skænkede dronning Margrethe I, der havde overtaget Egholm Slot efter sin far, borgen med tilliggende til Vor Frue Kloster i Ålborg på den betingelse, at slottet skulle nedbrydes og grunden ikke igen bebygges eller befæstes. Til gengæld for gaven skulle der i klosteret til evige tider dagligt læses en messe for hende og hendes forældres sjæles evige frelse. Desuden var gaven også en godtgørelse for eventuelle fornærmelser, som hun eller hendes far havde begået (24).

Men evigheden varede kun til 1527, da blev nonnerne fordrevet fra klosteret og godset og dermed Egholm Slot kom atter til kronen (25).

12. Sammenfatning

Det var ikke en særlig stor borg, der i efteråret 1334 blev anlagt, muligvis af den holstenske ridder Sigfred Sehested, i området syd for det senere Egholm Slot. Borgen bestod af en nærmest oval borgbanke, der sandsynligvis ikke hævede sig mange meter over det omgivende terræn. Banken var opbygget af tørv, og havde langs foden mod nord, øst og sydvest nedrammet palisadelignende række af pæle, hvis funktion nok først og fremmest havde været at sikre borgbanken mod udskridning. Den eneste bebyggelse på borgbanken har været en nærmest kvadratisk træbygning, der sandsynligvis, men intet vides med sikkerhed, har været en tårnagtig bygning i mindst to stokværk med let indadskrånende vægge, der øverst afsluttedes af et pyramidetag eller måske snarere af en platform med brystværn.

Tårnet var tilsyneladende for store deles vedkommende opført af genanvendt bygningstømmer, der stammede fra forskellige bygninger. Det var sandsynligvis også det genbrugstømmer, der var til rådighed, der afspejler sig i væggenes forskellige konstruktionsmåder. Måske bortset fra nordvæggen, hvor det snarere var et ønske om en kraftigere væg til den side, der var nærmest det faste land, der her afgjorde konstruktionsmåden. Anvendelsen af det megen genbrugstømmer og måden bygningen var opført på, kunne tyde på, at det hastede med at få en befæstning opført.

Adgangen til borgen er sket sydfra via en risvej, der over det våde og sumpede område op til borgbankens sydvestre hjørne fortsatte i en bro. Men for at hindre en direkte adgang til borgen har der tæt ved broens sydende været en form for portarrangement, der til begge sider var forstærket med en pælespærring.

Egholm I har tilsyneladende ikke haft en forborgsbanke. Det vil sige, at det tilhørende gårdsanlæg må

have ligget inde på det faste land, og borgen har kun skullet tjene som et tilflugtssted.

Borgens forsvarsmæssige styrke lå først og fremmest i dens beliggenhed i det våde og sumpede terræn, så langt fra det faste land som muligt, for at gøre det vanskeligt for fjenden at komme på skudhold.

Men der har tilsyneladende ikke været særlig megen brug for befæstningen. Således er der intet der tyder på, at der har stået nogen kamp på eller omkring borgen. Ligesom de forholdsvis få fund af husgeråd kunne tyde på, at det ikke havde været nødvendigt at opholde sig ret meget på borgen.

Det kan skyldes, at Egholm I har haft en kort funktionstid, fordi den måske først og fremmest er opført som et midlertidigt tilflugtssted, mens det større og forsvarsmæssigt stærkere Egholm Slot blev opført.

Noter

1. Trap 1961 s. 1112 og Jantzen & Kock 1988 s. 7-8.
2. Aalborg Historisk Museum museumsnr. 794 x 197, 794 x 270 og 794 x 272.
3. Wormianums dendrokronologiske laboratorium sag nr. 282.
4. Aalborg Historiske Museum jour. nr. 794. Beretning for udgravningerne i 1984 og 1985 af Bente Springborg og Beretning for udgravningerne i 1986 og 1987 af Connie Jantzen.
5. Hele fodremmen (794 x 266) er bevaret.
6. Sydvæggens fodrem (794 x 267) er bevaret i hele sin længde.
7. Af vestvæggens fodrem (794 x 265) er den sydlige halvdel bevaret.
8. Wormianums dendrokronologiske laboratorium sag nr. 282.

9. Prøver blev taget af: vestvæggens fodrem, der viste efter 1218, en stavplanke, der lå nord for nordvæggen, med resultatet ca. 1322; en stavplanke, der lå på gulvet, med dateringen efter 1302, et stykke af en fodrem, der lå som opklodsning under den nordre strø, med resultatet efter 1189 og af den vestligste planke i midterstrøen med resultatet efter 1298.

Prøverne er dateret på Wormianums dendrokronologiske laboratorium sag nr. 282.

10. Eksempler på bedst bevarede potter: 794 x 138, 794 x 140, 794 x 147 og 794 x 149.
11. Verhaeghe 1983 s. 69-70.
12. Dunning 1968 s. 47-49.
13. Det nyere Sehested afløste i det 17. årh. Sestede. Danmarks Adels Aarbog XXVIII 1911 s. 445.
14. Danmarks Adels Aarbog XXXI 1914 s. 469.
15. Dipl. Dan. 2. 7. nr. 84.
16. Dipl. Dan. 2. 10. nr. 405.
17. Dipl. Dan. 2. 12. nr. 12.
18. Ibid. nr. 108 og 138.
19. Ibid. nr. 191.
20. Dipl. Dan. 3. 3. nr. 499.
21. Dipl. Dan. 3. 9. nr. 248 og 249.

22. Ibid. nr. 426.

23. Stenholm 1904 s. 24-25.

24. Ibid. s. 24-25.

25. Ibid. s. 61.

Litteratur

Danmarks Adels Aarbog XXVIII og XXXI, København 1911 og 1914.

Diplomatarium Danicum, udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. København 1938 ff.

Dunning, G.C.: The trade in medieval pottery around the North Sea. I: Rotterdam Paper (J. G. Renaud red.). Rotterdam 1968, s. 35-59.

Jantzen, C. & J. Kock: Mosens fæstningsværker. I: Skalk 1988:1, s. 3-9.

Stenholm, J. P.: Aalborg Klosterhistorie. Aalborg 1904.

Trap, J. P.: Danmark 5. udg. bd. VI Ålborg Amt. København 1961, s. 1108-1112.

Verhaeghe, F.: Medieval pottery production in coastal Flanders. I: Ceramics and Trade (P. Davey, & R. Hodges ed.). University of Sheffield 1983, s. 63-95.